

УДК 330.34

DOI: 10.31359/2411-5584-2018-35-4-111

А. О. ЧЕРНЯЄВА

кандидат економічних наук, доцент
кафедри економічної теорії
та міжнародної економіки
Харківського інституту фінансів
Київського національного
торговельно-економічного університету,
Україна, м. Харків
e-mail: canna2501@gmail.com
ResearcherID: [http://www.researcherid.com/
rid/O-2760-2016](http://www.researcherid.com/rid/O-2760-2016)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК: КАТЕГОРІАЛЬНИЙ РЯД ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ¹

У статті на основі розкриття змісту та взаємозв'язку категорій «сталий розвиток», «економічний розвиток» та «економічне зростання» проаналізовано проблеми переходу України до моделі збалансованого розвитку. Визначено головні перешкоди та обмеження гармонійного суспільного прогресу в Україні. Доведено методологічну роль концепції сталого розвитку у триєдності людини, економіки та природи щодо розв'язання суперечності «збільшення потреб людини – скорочення природних ресурсів», визначення пріоритетів економічної політики держави.

Ключові слова: сталий розвиток, економічний розвиток, економічне зростання, багатство, суспільство, природа.

JEL Classification: O10, O40, R11.

Постановка проблеми. Останнє десятиріччя характеризується зміною уявлень про місце та взаємодію суспільства, економіки та природи, змі-

¹ Роботу виконано в межах цільової комплексної програми «Фінансово-економічний потенціал сталого розвитку в умовах сучасних тенденцій світового господарства та викликів глобалізації» (№ державної реєстрації 0118U006594).

© Черняєва А. О., 2018. Стаття публікується на умовах ліцензії Creative Commons – Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Статтю розміщено на сайті збірника: <http://econtlaw.nlu.edu.ua>.

щенням акцентів у бік їх триєдності, що викликано численними екологічними та соціально-економічними проблемами на шляху до прогресу, усвідомленням безперспективності традиційної моделі економічного розвитку. Ці зміни стали основою визнання теорії сталого розвитку як методологічного фундаменту формування державної ідеології та політики соціально-економічного розвитку, а не виключно зростання, та практичного впровадження її принципів, відображених у концептуальних стратегічних документах світового значення та державних нормативно-правових актах розвинутих країн світу.

Тому є актуальним визначення передумов соціально-економічного прогресу на основі вивчення категоріального ряду концепції сталого розвитку, сучасної наукової думки у контексті українських реалій. Соціально-економічні трансформації, притаманні сьогоденню країни, вимагають використання результатів досліджень науковців щодо змісту, чинників, напрямів та наслідків сталого розвитку з метою розроблення інструментарію державного регулювання процесами, життєво важливими для стабільного функціонування економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних та зарубіжних науковців досліджують концептуальні засади сталого розвитку, основні його чинники та перешкоди, напрями практичної реалізації, а саме: О. Ареф'єва [1], Л. Бабич [2], Н. Бібік [3], О. Бізаркіна [4], І. Бистряков [5], І. Буян [6], І. Вахович [7], Ю. Генералова [8], Н. Демченко [9], І. Заєць [10], С. Козаченко [11], Л. Корнійчук [12], С. Лісовський [13], Р. Лукас [14], Л. Любохинець [2], Ю. Овсієнко [4], Ж. Палієнко [11], П. Ромер [15], Л. Руденко [13], Н. Сухова [4], С. Тхор [16], Л. Федюк [11], Н. Флуд [17], М. Хвесик [5], О. Шнипко [2].

Але недостатньо вивченим є категоріальний ряд концепції та умови впровадження її принципів у практику державного регулювання економіки України у період сучасних соціально-економічних та політичних трансформацій.

Формулювання цілей. На основі аналізу змістовних особливостей та взаємозв'язку категорій сталого розвитку, економічного розвитку та економічного зростання розкрити принципи концепції сталого розвитку та обґрунтувати необхідність і напрями їх реалізації в економічній політиці держави, спрямованій на забезпечення збалансованого розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу. Вперше термін «сталий розвиток» з'явився в публікації Міжнародної спілки охорони праці та природних ресурсів у 1980 р., який визначався як «інтеграція збереження (охорони праці) та розвитку для забезпечення такої зміни планети, яке здатне забезпечити безпечне виживання та благополуччя всіх людей» [17, с. 19]. Однак масового поширення цей термін отримав після опублікування у 1987 р. доповіді «Наше

спільне майбутнє» Комісії ООН по навколишньому середовищу та розвитку, що очолювала прем'єр-міністр Норвегії Г. Х. Брутланд, яка визначила його як «такий розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, але й не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [17, с. 20]. За даними означеної Комісії, 82 країни у світі впроваджують або вже запровадили стратегію сталого розвитку, що становить 42% всіх країн світу та 79% країн, щодо яких є інформація, серед них переважно країни Західної Європи, Азії та Африки [3].

В історичному аспекті ця теорія почала розглядатися через призму соціоекологіоекономічного розвитку, базовими поняттями якого стало усвідомлення єдності природи, суспільства та економіки. Ряд науковців, серед яких: Ю. В. Овсієнко, О. М. Бізяркіна, Н. Н. Сухова, уточнюють розуміння категорії «сталий розвиток» через його стратегічну направленість на досягнення гармонії між людьми, а також між суспільством та природою. Виходячи з цього, за їх розумінням сталий розвиток – це такий розвиток єдиної системи «природа та людина», обидві складові якої співіснують за принципом симбіозу, що забезпечує, з одного боку, покращення якості життя людей, з другого – якості навколишнього середовища, що приводить до підвищення стійкості цієї системи протягом необмежено тривалого періоду часу» [4, с. 29]. Основними висновками вчених є те, що не можна відокремлювати пріоритети розвитку жодної складової концепції через те, що основним принципом її існування стає триєдність, а сталість може бути досягнута лише шляхом гармонійного поєднання потенціалів економіки, природи та суспільства. Тому важливим завданням цієї теорії стає пошук оптимальності внеску кожної складової в досягнення сталого розвитку країни в цілому та регіону зокрема. Центральним ланцюгом, що визначає характер та темп руху в цьому напрямі, є знання та наука. Так розуміє природу економічного зростання й П. Ромер [15]. Р. Лукас визначає чинником економічного росту накопичення людського капіталу [14]. Саме тому розвиток техніки та технології, використання інноваційних підходів до виробництва в контексті сталого розвитку вимагають від роботодавців здійснювати підготовку робітничих кадрів, кваліфікація та професіоналізм яких повинні відповідати складності виконуваних робіт. Причому навчання повинно мати відповідну методичну базу, технічне оснащення для демонстрації методів та прийомів праці, підготовлених фахівців виробничого навчання, що досягається розвитком системи професійно-технічної та вищої освіти, яка продукує практично направлені знання.

В основу концепції сталого розвитку покладено безліч різномірних моделей, теорій, концепцій, сутність та зміст яких, а також нагальні потреби сучасності й людства обумовили когнітивне сприйняття актуальності та

своєчасності її прийняття та впровадження. Як зазначає І. М. Вахович, «на сучасному етапі Україні необхідно вибирати шлях свого розвитку, який забезпечить високий розвиток економічної системи, належний рівень життя та екологічну безпеку» [7, с. 21]. Учений пропонує як базовий для реалізації концепції сталого розвитку прийняти соціоцентричний підхід, який характеризується такими принципами: відповідальністю, рівністю, дво-векторністю, безпекою, справедливістю, розширенням потреб людини, територіального управління економікою, інноваційністю, узгодженістю інтересів людини з інтересами суспільства, співробітництва, інституціоналізму. Серед запропонованих принципів простежується необхідність регіонального розмежування менеджменту, що вимагає вибудовування теоретичних аспектів, проведення діагностування та розробки пропозицій щодо регіонального контексту формування й розвитку робітничих кадрів.

За визначенням вітчизняних науковців, сталий розвиток – це «збалансований економічний, соціальний та екологічний розвиток на основі сталого використання ресурсів планети Земля» [13].

У контексті теорії сталості розглядається два підходи до економічного зростання [16]:

- перший пов'язаний із проведенням прикладних досліджень темпів економічного зростання, виявленням джерел його виникнення та оцінками чинників, що його викликають та супроводжують;

- другий направлений на аналіз умов довгострокової рівноваги та сталого економічного розвитку, виявлення критеріїв його оптимальності.

Тобто перший підхід спирається на чинники економічного зростання, другий – фактори економічного розвитку.

Слід розмежувати такі поняття, як «розвиток» та «зростання». В тлумачних словниках розвиток трактується як процес, унаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого. Під зростанням розуміють процес економічного вибору в системі «обмежені ресурси – необмежені суспільні потреби». В цьому контексті відокремлюють два основних чинники економічного зростання:

- сукупність факторів, які знаходяться у сфері виробництва (обладнання, будинки й споруди, природні ресурси, транспортні засоби тощо);

- сукупність соціально-економічних умов, законів, принципів, методів, норм правил [6].

Ю. В. Генералова [8] здійснила спробу систематизувати наявні в історії економічної думки підходи до економічного зростання й охарактеризувати кожний із них з точки зору сучасної парадигми економічної теорії. Так, меркантилісти вбачали багатство у сріблі і золоті, які примножуються зав-

дяки продуктивній праці. При цьому перші місця належали зовнішній торгівлі та переробній промисловості, а видобувна промисловість та сільське господарство розглядалися як другорядні види економічної діяльності. Іншої точки зору додержувалися фізіократи, які центр своїх досліджень перенесли на сільське господарство, вважаючи його основним чинником економічного зростання. Більш глибокі наукові дослідження здійснено представниками класичної школи політичної економії. Так, А. Сміт уважав, що багатство зростає виробництвом, а вільна від державного втручання економіка розвиватиметься, причому шляхом збільшення продуктивності праці. Дж. С. Мілль стверджував, що в розвинутих країнах немає потреби збільшувати виробництво – на перше місце виходить проблема розподілу національних доходів. Критичний підхід до капіталізму належить прибічникам соціалізму, представником якого виступав К. Маркс, визначаючи безплідність капіталу самого по собі. Тільки праця з використанням капіталу та землі здатна виробляти цінність [8]. Слід підкреслити, що суспільний вибір на користь задоволення потреб будь-якою ціною призводить до поглиблення суперечності «збільшення потреб людини – скорочення природних ресурсів», наслідками якого є втрати соціальної стабільності та екосистеми.

Представники теорії людського капіталу стверджують, що економіка розвиватиметься за умови розвитку системи освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, тобто тих сфер економіки країни, які забезпечують нормальний відтворювальний процес людини. Підвищення рівня економічного розвитку в сучасних умовах залежить від якості людського капіталу, що визначається досягнутим рівнем знань, кваліфікації, вмінням працювати, здатністю забезпечувати інноваційний розвиток продуктивних сил [18].

У контексті концепції інтелектуального капіталу формування професійних кадрів, винахідницька діяльність, творчість та інноваційність, що супроводжують створення нематеріальних продуктів, – єдиний шлях у перенасиченому матеріальними благами суспільстві зберегти існуючу екосистему шляхом винаходження економічних та екологічно небезпечних й природоохоронних технологій виробництва.

Особливої уваги заслуговує модель «Лукаса–Ромера», авторами якої є лауреати Нобелівської премії з економіки П. Ромер (2018) та Р. Лукас (1995), який, як і П. Ромер, є засновником нової теорії економічного зростання. Відповідно до цієї моделі основним фактором економічного зростання є збільшення інвестицій у НДДКР та у людський капітал. Основні постулати моделі такі:

– одним із найважливіших факторів економічного зростання є технологічні зміни;

- технологічні зміни відбуваються завдяки цілеспрямованій діяльності людей, що реагують таким чином на виникнення ринкових стимулів;
- створення нових технологій еквівалентне постійним витратам виробництва, при цьому подальше використання цих технологій не потребує додаткових витрат з боку виробника.

У межах моделі окреслюється й роль освіти: економічне зростання забезпечується не приростом показника освіти, а досягнутим рівнем. Існує тісний зв'язок між показником рівня грамотності населення та інвестиціями, які, у свою чергу, суттєво впливають на темпи економічного зростання [2; 14; 15].

Прогнозування економічного розвитку країни на основі визначення його оптимальної моделі дає можливість простежити специфіку економічної динаміки, ступінь її відхилення від рівня країн-лідерів, а також тенденції спрямованості економічного розвитку цієї країни [19].

В Україні перехід до концепції сталого розвитку був визначений Концепцією сталого розвитку населених пунктів, затвердженою Постановою Верховної Ради України № 1359-XIV від 24.12.1999 р. [20], Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2015 р., затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2006 р. № 1001 [21]. Сучасне державне регулювання економічного розвитку спирається на Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 р., затверджену постановою Кабінету міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [22]; Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», затверджену Указом Президента України від 12 червня 2015 р. № 5/2015 [23]. Але, як слушно зазначає І. Заєць, концепція сталого розвитку майже не відображена в програмах розвитку України та є маловідомою серед політичних і бізнесових кіл. «В Україні продовжується практика розгляду і прийняття економічних, соціальних і екологічних рішень без необхідного їх поєднання в єдину комплексну систему на основі перспективної та збалансованої стратегії розвитку країни. Переважає вузькогалузевий і тимчасовий підхід, досі відсутнє прогнозування наслідків ухвалених рішень у майбутньому. Відсутність активної позиції та рішучих і осмислених дій влади у напрямі впровадження принципів сталого розвитку ставить під сумнів не лише компетентну участь держави в міжнародних заходах в цій сфері та її міжнародну репутацію, а й зрілість керівної еліти України для розв'язання проблем XXI століття» [7].

До факторів, що перешкоджають переходу України до моделі збалансованого розвитку, належать: високий рівень антропогенного навантаження на певні регіони та значне забруднення навколишнього середовища; незба-

лансована структура економіки, яка має значний відсоток експорту добувної промисловості; нерівномірність регіональної концентрації виробництва; низький рівень конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках; негативні тенденції міжнародної економічної спеціалізації країни; дефіцит та нерівномірність розподілу окремих видів природних ресурсів у межах території [16]. Суттєво обмежують можливості гармонійного суспільного розвитку відсутність консолідації української нації, необхідність гальмування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки; відсутність чітких стратегічно спрямованих орієнтирів розвитку як країни в цілому, так і окремих сфер господарювання; відставання техніко-технологічного забезпечення майже у всіх сферах економіки, особливо у сільському господарстві; відсутність пріоритету освіти й науки, професіоналізму й компетенції, національної культури; відсутність політичної волі у державної влади; високий рівень злочинності та корупції; недосконалість правового поля сталого економічного розвитку; відсутність впливу громадських об'єднань на політичне та економічне життя суспільства [11]. На подолання перешкод та обмежень збалансованого економічного, суспільного та екологічного розвитку повинна бути спрямована економічна політика держави, концептуальними засадами якої є принципи сталого розвитку.

Висновки. Таким чином, сталий розвиток характеризують категорії, які мають як загальні риси, так і змістовні особливості. По-перше, слід розрізняти поняття економічного розвитку, змістом якого є соціально-економічні зміни, якісні трансформації, що притаманні суспільству у певний період часу, та економічного зростання, яке характеризується кількісними показниками, насамперед тими, що розкривають макроекономічні результати національної економіки та їх динаміку. Сталий розвиток характеризується збалансованим економічним розвитком як єдністю економічного зростання, стабільності суспільства та екологічного середовища його життєдіяльності. По-друге, орієнтація на економічне зростання без урахування суспільних та екологічних факторів та наслідків призводить до поглиблення суперечності «збільшення потреб людини – скорочення природних ресурсів». Її подоланню сприяє впровадження в економічну практику суспільства принципів сталого розвитку. По-третє, сучасний стан національної економіки суттєво обмежує можливості гармонійного розвитку суспільства як системи «економіка – суспільство – природа». Створення необхідних передумов збалансованого розвитку є одним із найважливіших завдань української держави, економічна політика якої повинна спиратися на концептуальні засади теорії сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ареф'єва О. В., Шнипко О. С. Суперечності розвитку як основне джерело загрози безпеці рівноваги економічних систем. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 3 (57). С. 57–64.
2. Бабич Л. М., Любохинець Л. С. Сучасні підходи аналізу модифікацій моделей економічного зростання за умов розвитку нової економіки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 4. Т. 1. С. 116–122.
3. Бібік Н. В. Індикатори сталого розвитку – міжнародна практика та українські реалії. *Науковий вісник Полтавського національного технічного університету «Економіка і регіон»*. 2009. № 2 (21). С. 43–48.
4. Бизяркина Е. Н., Овсиенко Ю. В., Сухова Н. Н. Устойчивое развитие: концепция и стратегические ориентиры. *Экономика и математические методы*. 2007. Т. 43. № 4. С. 23–33.
5. Бистряков І., Хвесик М. Парадигмальний погляд на концепт сталого розвитку України. *Економіка України*. 2012. № 6. С. 4–12.
6. Буян І. Економічне зростання: суть, соціальні передумови та наслідки. *Вісник ТАНГ*. 2005. № 2. С. 9–26.
7. Вахович І. М. Теоретичні засади формування моделі сталого розвитку суспільства. *Науковий вісник Волинського національного університету*. 2009. № 15. С. 17–27.
8. Генералова Ю. В. Методологія дослідження тенденцій економічного зростання. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 1 (55). С. 3–10.
9. Демченко Н. Концепція сталого розвитку в дзеркалі глобалізації. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 11. Ч. 1. С. 14–18.
10. Заєць І. Про інституційне забезпечення сталого розвитку України. *Відповідальна економіка: науково-популярний альманах*. 2010. Вип. 2. С. 32–35.
11. Козаченко С. В., Палієнко Ж. В., Федюк Л. Г. Наукові передумови розробки концепції гармонійного суспільного розвитку. *Стратегія розвитку України*. 2007. № 1-2. С. 7–15.
12. Корнійчук Л. Економічне зростання і сталий розвиток. *Економіка України*. 2008. № 3. С. 84–91; № 4. С. 82–90.
13. Лісовський С. А., Руденко Л. Г. Концепція сталого (збалансованого) розвитку та її сприйняття в Україні. *Український географічний журнал*. 2005. № 4. С. 3–10.
14. Lucas R. E. On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*. 1988. Vol. 22. № 1. P. 3–42.
15. Romer P. Increasing Returns and Long Run Growth. *Journal of Political Economy*. 1986. Vol. 94. P. 1002–1037.
16. Тхор С. А. Проблемы формирования модели устойчивого экономического развития. *Вісник СХУ*. 2006. № 5. С. 206–210.
17. Флуд Н. А. Как измерить «устойчивость развития». *Вопросы статистики*. 2006. № 10. С. 19–29.
18. Дрозач М. Професійне навчання персоналу на виробництві: перспективи інноваційного розвитку. *Україна: аспекти праці*. 2011. № 6. С. 35–38.
19. Цимба Т. Є. Дослідження економічних систем та моделювання їх розвитку. *Регіональні перспективи*. 2003. № 7–8 (32–33). С. 18–22.

20. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України від 24.12.1999 р. № 1359-XIV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.11.2018).
21. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2006 р. № 1001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF> (дата звернення: 08.10.2018).
22. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення: 08.10.2018).
23. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 червня 2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 08.10.2018).

REFERENCES

1. Arefieva, O. V., & Shnytko, O. S. (2006). Superechnosti rozvytku yak osnovne dzherele zahrozy bezpetsi rivnovahy ekonomichnykh system [Controversy of development as the main source of the threat to security of the balance of economic systems.]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, 3(57), 57-64 [in Ukrainian].
2. Babych, L. M., & Liubokhynets, L. S. (2009). Suchasni pidkhody analizu modyifikatsii modelei ekonomichnoho zrostantia za umov rozvytku novoi ekonomiky [Modern approaches to the analysis of modifications of models of economic growth in the conditions of the new economy]. *Visnyk khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of the Khmelnytsky National University*, 4(1), 116–122 [in Ukrainian].
3. Bibik, N. V. (2009). Indykatory staloho rozvytku – mizhnarodna praktyka ta ukrainianski realii [Indicators of sustainable development – international practice and Ukrainian realities.]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «Economika i rehion» – Scientific herald of Poltava National Technical University "Economics and region"*, 2(21), 43–48 [in Ukrainian].
4. Bizyarkina, E. N., Ovsienko, Yu. V., & Suhova, N. N. (2007). Ustoychivoe razvitie: kontseptsiya i strategicheskie orientiry [Sustainable Development: Concept and Strategic Reference]. *Ekonomika i matematicheskie metody – Economics and mathematical methods*, 43(4), 23–33 [in Russian].
5. Bystriakov, I., & Khvesyuk, M. (2012). Paradyhmalnyi pohliad na kontsept staloho rozvytku Ukrainy [Paradigmatic view on the concept of sustainable development of Ukraine.]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 6, 4-12 [in Ukrainian].
6. Buian, I. (2005). Ekonomichne zrostantia: sut, sotsialni peredumovi ta naslidky [Economic Growth: Essence, Social Preconditions and Consequences]. *Visnyk TANH – TANE Journal*, 2, 9–26 [in Ukrainian].
7. Vakhovych, I. M. (2012). Teoretychni zasady formuvannia modeli staloho rozvytku suspilstva [Theoretical principles of forming a model of sustainable development of society. Scientific herald of Volyn National University]. *Naukovyi visnyk Volynskoho*

- natsionalnoho universytetu – Scientific herald of Volyn National University, 15, 17–27 [in Ukrainian].*
8. Heneralova, Yu. V. (2006). Metodolohiia doslidzhennia tendentsii ekonomichnoho zrostantia [Methodology for studying the trends of economic growth.]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy, 1(55), 3–10 [in Ukrainian].*
  9. Demchenko, N. (2012). Kontsepsiia staloho rozvytku v dzerkali hlobalizatsii [Concept of sustainable development in the mirror of globalization.]. *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis, 11(1), 14–18 [in Ukrainian].*
  10. Zaiets, I. (2010). Pro instytutsiine zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy [On Institutional Provision of Sustainable Development of Ukraine.]. *Vidpovidalna ekonomika: naukovo-populiarnyi almanakh – Responsible Economics: A popular science almanac, 2, 32–35 [in Ukrainian].*
  11. Kozachenko, S. V., Paliienko, Zh. V., & Fediuk, L. H. (2007). Naukovi peredumovy rozrobky kontsepsii harmoniinoho suspilnoho rozvytku [Scientific preconditions for the development of the concept of harmonious social development.]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy – Strategy of development of Ukraine, 1-2, 7–15 [in Ukrainian].*
  12. Korniiichuk, L. (2008). Ekonomichne zrostantia i stalyy rozvytok [Economic growth and sustainable development.]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy, 3-4, 82–90 [in Ukrainian].*
  13. Lisovskiyi, S. A., & Rudenko, L. H. (2005). Kontsepsiia staloho (zbalansovanoho) rozvytku ta yii spryiniattia v Ukraini [The concept of sustainable (balanced) development and its perception in Ukraine.]. *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal – Ukrainian Geographic Journal, 4, 3–10 [in Ukrainian].*
  14. Lucas, R. E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics, 22(1), 3–42.*
  15. Romer, P. (1986). Increasing Returns and Long Run Growth. *Journal of Political Economy, 94, 1002–1037.*
  16. Thor, S. A. (2006). Problemy formirovaniya modeli ustojchivogo ekonomicheskogo razvitiya [Problems of forming a model of sustainable economic development.]. *Visnyk SNU – Newsletter of the SNU, 5, 206–210 [in Russian].*
  17. Flud, N. A. (2006). Kak izmerit «ustojchivost razvitiya» [How to measure the "sustainability of development"]. *Voprosy statistiki – Statistics Issues, 10, 19–29 [in Russian].*
  18. Drozach, M. (2011). Profesiine navchannia personalu na vyrobnytstvi: perspektyvy innovatsiinoho rozvytku [Professional training of personnel at work: perspectives of innovative development.]. *Ukraina: aspekty pratsi – Ukraine: aspects of labor, 6, 35–38 [in Ukrainian].*
  19. Tsymba, T. Ye. (2003). Doslidzhennia ekonomichnykh system ta modeliuvannia yikh rozvytku [Research of economic systems and modeling their development.]. *Rehionalni perspektyvy – Regional perspectives, 7-8, 8–22 [in Ukrainian].*
  20. *Pro Kontsepsiiu staloho rozvytku naselenykh punktiv: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 24.12.1999. 1359-KhIV. (1999). [On the Concept of Sustainable Development of Settlements: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated December 24, 1999]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua> [in Ukrainian].*
  21. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2015 roku: Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 21.08.2006. 1001. (2006). [On ap-*

- proval of the State Strategy for Regional Development for the period up to 2015. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 21, 2006*]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF> [in Ukrainian].
22. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 r. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 6.08.2014. 385. (2014). [On approval of the State Strategy for Regional Development for the period up to 2020. Regulation of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 6, 2014]*. Retrieved from <http://search.ligazakon.ua> [in Ukrainian].
23. *Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020». Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.06.2015. 5/2015. (2015). [About the Strategy of Sustainable Development "Ukraine-2020". Decree of the President of Ukraine dated June 12, 2015]*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.10.2018 р.

Стаття пройшла рецензування 08.11.2018 р.

Стаття рекомендована до опублікування 16.11.2018 р.

А. А. ЧЕРНЯЕВА

кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической теории и международной экономики Харьковского института финансов Киевского национального торгово-экономического университета, Украина, г. Харьков

УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ: КАТЕГОРИАЛЬНЫЙ РЯД И КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ ГОСУДАРСТВА

В статье на основе анализа содержания и взаимосвязи категорий «устойчивое развитие», «экономическое развитие» и «экономический рост» обоснованы проблемы перехода Украины к модели устойчивого развития. Определены основные препятствия и ограничения гармоничного общественного прогресса в Украине. Раскрыта методологическая роль концепции устойчивого развития в триединстве человека, экономики и природы в разрешении противоречия «увеличение потребностей человека – сокращение природных ресурсов», определении приоритетов экономической политики государства.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экономическое развитие, экономический рост, богатство, общество, природа.

А. О. CHERNIAIEVA

Ph.D. (Economics), Associate Professor of the Department of Economic Theory and International Economy, Kharkiv Institute of Finance of Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine, Kharkiv

SUSTAINABLE DEVELOPMENT: CATEGORICAL AND CONCEPTUAL FRAMEWORKS OF A GOVERNMENT ECONOMIC POLICY

Problem setting. Over the last decade, there have been changes of the insight into the role and interaction of a society, economy, and nature and the shift in emphasis towards the unity of these three phenomena. Such processes have been caused by numerous ecological and socio-economic problems in the way of progress. These changes have become the basis for recognizing the theory of sustainable development as a methodological basis for the formation of a state ideology and policy of socio-economic development.

Recent research and publications analysis. Many domestic and foreign scientists research conceptual frameworks of sustainable development, its main factors and obstacles, and directions of practical implementation. However, categorical frameworks of the conception and terms of bringing its principle into practice of government regulation of the economy in Ukraine during the period of contemporary socio-economic and political transformations are insufficiently examined.

Paper objective. Having analysed inherent peculiarities and an interrelation of categories of sustainable development, economic development, and economic growth, the author reveals principles of the conception of sustainable development and substantiates the necessity and directions of implementing these principles in an economic policy of the country oriented towards providing balanced development of the Ukrainian economy.

Paper main body. A large number of various models, theories, and conceptions underlie the conception of sustainable development. The essence and content of these models, theories, and conceptions, as well as primary needs of the modernity and humankind stipulate the cognitive perception of the actuality and relevance of its acceptance and implementation. Factors stipulating problems of the transition of Ukraine to the model of balanced development encompass: a high level of the anthropogenic burden on particular regions and considerable pollution of the environment; the unbalanced structure of the economy with a significant percent of export of extractive industries; unevenness of regional concentration of manufactures; a low level of competitiveness of the country in international markets; negative tendencies of international economic specialization of the country; a deficit and unevenness of distributing certain types of natural resources within the territory.

Conclusions of the research. Thus, sustainable development is characterized by general categories as well as categories with content peculiarities. Firstly, there is a need to differ notions of economic development, which consists in socio-economic changes and qualitative transformations being inherent to a society during a certain period of time, and economic growth being characterized by quantitative indicators, primarily, by those disclosing macroeconomic results of the national economy and their dynamics. Sustainable development contemplates balanced economic development constituting the unity of

economic growth as well as stability of a society and the living environment. Secondly, the orientation towards economic growth, which does not take into account social and ecological factors and consequences, leads to the exacerbation of a contradiction “the increase of human needs – scarcity of natural resources”. Implementing principles of sustainable development in the economic practice of the society will conduce to overcoming this contradiction. Thirdly, the current state of the national economy significantly restricts opportunities of harmonic development of a society as a “economy – society – nature” system. Creating necessary preconditions for balanced development is one of the most important goals for Ukrainian. Conceptual frameworks of the theory of sustainable development should underlie an economic policy of the country.

The main abstract of the article

Abstract. The article analyses issues related to the transition of Ukraine to a balanced development model, revealing the essence and interrelation of categories of “sustainable development”, “economic development”, and “economic growth”. The author has ascertained the main obstacles and restrictions of a harmonic social progress in Ukraine. The author has proven the methodological role of a sustainable development concept in the unity of a human, economy, and nature regarding resolving contradictions “the increase of human needs – scarcity of natural resources” and determining priorities of a government economic policy.

Key words: sustainable development, economic development, economic growth, wealth, society, nature.

Article details:

Received: 12 October 2018

Revised: 08 November 2018

Accepted: 16 November 2018